

Reportáže z krvavého ráje

JIŘÍ PEŇÁS

Paweł Smoleński (* 1959) je eso polské reportérské školy; psal do samizdatu, pracoval léta v Gazetě Wyborcze, jezdil po drsných místech světa. Česky mu vyšla před dvěma lety kniha reportáží *Izrael už se nevznáší*, kterou lze doporučit každému, koho ta země zajímá. Totéž platí i o jeho knize *Irák. Peklo v ráji*.

Ta, jak píše v předmluvě pro české vydání, je výsledkem „řady týdnů strávených v té zemi v letech 2003 a 2004“. Pak tam byl ještě několikrát, ale na knize, která mezitím v Polsku vyšla, už neměl chuť nic měnit ani do ní doplňovat. Popisoval by jen, jak napsal, další bombové útoky, další mrtvé, další náboženské fanatiky, další neštěstí, beznaděj. „Život se tam v zásadě nezměnil. Rozhodně ne k lepšímu,“ píše v roce 2014.

Roku 2003, kdy do Iráku přijel poprvé, byla země v posttraumatickém stavu. V březnu začala operace Irácká svoboda, během několika měsíců spojenci pod vedením Američanů zemi ovládli, ale tím to všechno teprve začalo. Země se během dalšího roku ocitla v chaosu a v permanentním neklidu. Jejím základním rysem

byla fragmentarizace, okamžité rozštěpení a vyhocení konfliktů a animozit mezi náboženskými sektami a frakcemi, etniky, kmeny a klany. V Iráku klasicky vyvěřela léta potlačovaná nenávist, spoutávaná jen okovy brutální diktatury, která se z pohledu roku 2004 mohla jevit jako doba míru a prosperity.

Čímž samozřejmě vláda Saddáma Husajna nebyla – a málokdo, s kým Smoleński mluvil, na ni takto vzpomínal. Byla to krutovláda udržující se u moci hrůznými metodami včetně extrémního mučení, ale jak mu říká jeden loajální úředník, toho, kdo „nevybočoval z řady, si režim nevšímal“. Ne každý Iráčan by s takovým tvrzením souhlasil, neboť příslušníci menšin, především šíité na jihu a Kurdové na severu, byli permanentním terčem útlaku. Represe smíchaná s korupcí (školství a zdravotnictví zadarmo, bytová výstavba) však zemi udržovala v jakémsi strnulém pořádku a jednotě. Ta postupně korodovala a chátrala. Důsledkem prohraných válek, vydávaných za vyhrané, a mezinárodních sankcí byl Sádámův Irák stát na kolenou, i když dovedl dávat rány. Pak se zřítil, zvedl se prach a ten pokryl celou zemi. Smoleński popisuje,

jak vše jako by najednou přestalo fungovat, vše se zaseklo. Bagdád, kdysi před dvaceti lety živé a v rámci arabských možností bohaté město, se ponořil do tmy, špíny a odpadků. Nikdo je nevyváží, neboť nikdo není s to popeláře donutit, aby to dělali. V Iráku to bez biče nejde, říkají mu Iráčané.

Smoleński prochází různými prostředími, seznamuje se s lidmi různých vrstev a osudů. Mluví (s tlumočnickem) s vychytralými šejchy, kteří dělají, že mají všechno pod kontrolou, bláznivý komunistu mu vypráví, že spravedlivá

společnost může vzniknout právě tady, jede za šíity a portrétuje jejich vůdce ajatolláha Sistáního, mluví s novinářem nezávislého deníku, který začne vycházet za podpory Američanů, jimiž ale stejně šéfredaktor pohrdá. Vztah k Američanům je kapitola sama pro sebe. Není nikdo, kdo by je měl rád. Ne že by něco tak strašného prováděli (skandál v Abú Ghrajb se teprve chystal), ale z principu. Uznají, že je dobře, že Američané svrhli tyrana, ale tím to končí. Častý je názor: „Lepší vlastní tyran než cizí okupant.“ A: „Žádný Iráčan nesmí sloužit okupantům. Dobyvatelé, nájezdníci a křižáci budou v naší zemi vždy poraženi.“ To říká jeden z těch, kteří jinak nemají pro Saddáma dobré slovo. Ale všim špatným jsou vinni Američané. Jejich představy o cestě Iráku k demokracii se ukázaly být chimérou ještě dřív, než se o cosi takového mohli vůbec pokusit.

Irák popisovaný Smoleńským je „peklo v ráji“, přičemž ten biblický ráj, který byl situován mezi Eufrat a Tigris, je ryzí hypotéza. Je to země jakoby nasycená krví a na ni i zvyklá. Výmluvný je popis svěcení šíitského svátku ašúra, při němž se řežou ostrými břity. Nebo zážitek z orgiastické

seance súfijů, islámských mystiků, kteří se bodají a propichují během náboženského vytržení. Nebo zavilost wahábitů, radikálních sunnitů, kteří autorovi s klidnou tváří vyprávějí o tom, že všichni odpadlíci, a to jsou všichni kromě nich, si nezaslouží nic než smrt v pekelných plamenech. Násilí a fanatismus je „rutina“.

Nic zvláštního, říká Smoleńskému Samíra H., která si troufá nenosit šátek, což snad v roce 2004 ještě šlo – už je to ale výjimka, neboť nárok na to, co má islámská žena činit, mohutně zesílil. „Nic zvláštního, irácká rutina. Vězení, mučení, popravy.“ To bylo za Saddáma, teď režimní teror vystřídaly vraždy, bombové útoky, sebevražední atentáčníci, fanatici... Rutina. Irácká, možná arabská rutina.

Je to ohromně zajímavá, ale samozřejmě deprimující kniha. Stav z roku 2004 nebude jiný, jen je nám blíž. Slyšíme temný hukot krvavého moře, jehož příboj doléhá na evropské břehy.

Paweł Smoleński: Irák. Peklo v ráji

Přeložily Michaela Benešová a Lucie Zakopalová. Vydal Dokořán a Máj. 308 stran.